

פרשת ויקרא - זכור
 גיליון 610 | ט' אדר ב' תשפ"ב
 (שנה חמש-עשרה)
כניסת שבת: 17:23
צאת שבת: 18:23 | ר"ת: 18:48

אשכולות

העלון השבועי של תלמידי ישיבת כרם ביבנה

טוב התורה

במה נחלקו שמואל ושאל? // אליה אטיאס

התורה מצוה אותנו בפרשת זכור להשמיד את זכר עמלק: "מחה תמחה את זכר עמלק מתחת השמיים לא תשכח". בהפטרה אנחנו רואים את הציווי שציוה את ה' לעם ישראל כמעט בא לידי מימוש. שמואל מצוה את שאל בנבואה להשמיד את זכר עמלק כולו (ש"א טו, ב-ג. נביא רק את הפס' הרלוונטיים):

כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת פְּקֻדְתִּי אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּלֶק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׁם לוֹ בְּדָרְךָ בְּעַלְתּוֹ מִמְצָרִים: עֲתָה לֹךְ וְהִפְיֵתָה אֶת עִמָּלֶק וְהִחַרְמְתָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְלֹא תִחַמְלֵם עָלָיו וְהִמַּטָּה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה מֵעַלְלֵל וְעַד יוֹנֵק מִשׁוּר וְעַד שָׂה מִמְּמָל וְעַד חֲמֹר:

שאל שומע לציווי שמואל, אוסף את העם ויוצא למלחמה (שם, ד-ה): "וַיִּשְׁמַע שָׂאוֹל אֶת הָעָם וַיִּפְקְדֵם בְּטָלָאִים מְאֹד אֵלָּהּ רַגְלֵי וְעֵשְׂרֵת אֶלְפִים אֶת אִישׁ יְהוּדָה: וַיָּבֵא שָׂאוֹל עַד עִיר עִמָּלֶק וַיַּרְבּ בְּנַחֲלֵי". ובגמ' (יומא כב ע"ב) מובא על הפס' הנ"ל:

וירב בנחל, אמר רבי מני: על עסקי נחל. בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לשאל לך והכית את עמלק, אמר: ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה! ואם אדם חטא - בהמה מה חטאה? ואם גדולים חטאו - קטנים מה חטאו?

בעצם שאל אמר לעצמו - אין להרוג את מי שלא ראוי למיתתו! (ואין לומר ששאל לא רצה כלל להרוג את עמלק, שהרי זה ציווי מפורש בתורה, אלא שלא הבין למה להרוג את כולם ממש). ולכאורה קשה על שאל מינה וביה, שהרי למעשה חמל שאל על הצאן בלבד אבל לא על הקטנים, שהרי נכתב בהמשך (שם, ט):

וַיַּחְמַל שָׂאוֹל וְהָעָם עַל אֲגַג וְעַל מֵיטֵב הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל הַכְּרִים וְעַל כָּל הַטּוֹב וְלֹא אָבֹוּ הַחֲרִימָם וְכָל הַמְּלָאכָה נִמְבָּזָה וְנִמְסָה אֶתָּה הַחֲרִימוּ:

לאחר המלחמה, מגיע שמואל אל שאל. שאל יוצא אליו ואומר: "בָּרוּךְ אַתָּה לָּה' הַקִּימְתִּי אֶת דְּבַר ה'". גם כאן קשה - איך שאל יכול לומר דבר כזה? הרי הוא לא קיים את דבר ה'! הוא השאיר את הבהמות!

שמואל תוקף בחזרה את שאל (פס' יט): "וְלָמָּה לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' וַתַּעַט אֶל הַשְּׁלָל וַתַּעַשׂ הַרַע בְּעֵינֵי ה'?" ושאל נשאר דבק בעמדתו (פס' כ): "וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל אֶל שְׂמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל ה' וְאֵלֶּךָ בְּדָרְךָ אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּנִי ה' וְאָבִיָּא אֶת אֲגַג מִלְּךָ עִמָּלֶק וְאֶת עִמָּלֶק הַחֲרַמְתִּי". רק לאחר ששמואל תוקף שוב את שאל, שאל מבין את הבעיה, ואומר לו "חֲטָאתִי כִּי עֲבַרְתִּי אֶת פִּי ה'". ויש להבין מדוע לא הבין שאל כבר בתחילה שחטא בעוברו על ציווי ה'?

תמיהה נוספת עולה כאשר ששאל מבקש סליחה משמואל, במקום מהקב"ה (פס' כה) - "וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת-חַטָּאתִי". רק לאחר המשך דין ודברים בין שניהם מבין שאל את חומרת המצב ומודה על טעותו ואומר בפה מלא (פס' ל): "וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי עֲתָה כְּכֹדֵנִי נָא נִגְדֵי זִקְנִי עִמִּי וְנִגְדֵי יִשְׂרָאֵל וְשׁוֹב עִמִּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לָה' אֶל-לִהְיֶךָ".

נראה שלתמיהות אלו ישנו פתרון פשוט, כדלהלן.

בציווי על מחיית עמלק בתורה (דברים כה, יט), כותב רש"י: "תמחה את זכר עמלק - מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה. **שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה**, לומר בהמה זו משל עמלק היתה". אך בציווי שנאמר אצלנו בהפטרה, מסביר רש"י: "משור ועד שה - שהיו בעלי כשפים, ומשנין עצמן ודומין לבהמה". א"כ מדוע יש להכרית את הבהמות - כדי שלא יהיה שם עמלק נזכר עליהן, או כי היו עמלקים שהתחפשו לבהמות?

נראה לומר שאכן שמואל ושאל נחלקו בשתי סברות אלו בענין מחיית הבהמות של העמלקים.

שאל הבין שציווי של שמואל להרוג את הבהמות זו חומרא בעלמא שהחמיר שמואל מעצמו, אך עיקר ציווי ה' הוא שיש למחות את זכר עמלק (האנשים בלבד). ולגבי הבהמות צריך רק לוודא שהן בהמות אמתיות ולא אנשים שנדמו לבהמות ע"י מעשה כשפים. אך שמואל בנבואתו רוח אחרת היתה עמו, ולדבריו יש להשמיד את כל הבהמות כדי שלא יהיה שם עמלק עוד בעולם.

לכן שאל אמנם הורג את הקטנים (כי זה חלק מהנבואה), אבל אינו פוגע בבהמות, אלא אותן הוא בודק בנחל. כאשר שמואל מגיע לשדה הקרב, אומר לו שאל שהוא קיים את דבר ה', כי את כל מה ש'נמס', דהיינו - הבהמות שנמסו והפכו חזרה לעמלקים - אותן הוא השמיד (ע"פ הגמ' בסנהדרין סז ע"ב). שמואל כועס עליו על כך שלא הרג את כולן. בתחילה שאל הבין שהוא כועס על כך שלא הקשיב שאל לחומרא שלו להרוג את כל הבהמות, ולכן שאל מבקש סליחה משמואל עצמו. רק לאחר שהוא מבין שזו לא חומרא של שמואל, אלא זו היתה הנבואה ממש, אזי הוא מבקש משמואל שיעלה איתו אל ה' כדי לבקש סליחה מאת ה', ובכך הוא מודה בחטאו לגמרי.

חזל טוב

לר' יהונתן מדמון
לרגל הולדת הבן
לדניאל כהן-טוב
לרגל נישואיו

תנחומים

לאילון אמגר
בפטירת אמו ע"ה

דרש רבא: מפני מה נענש אסא? מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, שנאמר: והמלך אסא השמיע את כל יהודה. אין נקי - מאי אין נקי? אמר רב יהודה אמר רב: אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה.

אסא השתמש בתלמידי החכמים בשביל המלחמה ולכן נענש. לכאורה רואים מכאן שאסור כלל להיעזר בתלמידי החכמים במלחמה, שהרי אסא נשתמש בהם ונענש!

אך יש לשים לב להמשך דברי הגמרא - "מאי אין נקי?... (שלח) אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה". והרי אם הייתה זו מלחמת מצוה מה הבעיה בכך? הרי למלחמת מצוה ברור שחתן וכלה יוצאים ומחופתם לעזור במלחמה, כמובא בגמרא בסוטה (מד ע"ב)!

מכך מוכח שכל הכתוב עוסק במלחמת רשות. ולפי זה מובן מדוע נתבע אסא על שלקח תלמידי חכמים, שהרי זו מלחמת רשות ובמלחמת רשות אין לגייס את תלמידי החכמים.

למעשה, נראה שיש כאן אף ראייה חזקה לכך שתלמידי חכמים מחוייבים להשתתף במלחמת מצוה. שהרי ראינו שהגמרא הנ"ל לגבי אסא, הבינה את המונח "אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה" - וכל שכן גם תלמידי חכמים. ואם כן, גם מה שהגמרא (מד ע"ב) אמרה לעניין יציאה למלחמה, שאפילו חתן וכלה יוצאים למלחמת מצוה, ברור שגם שם הכוונה היא - וכל שכן תלמידי חכמים!

עוד יש להעיר, שרש"י כאן מפרש שאנגריא היא עבודות המלך, ולא מלחמה. על פי זה הבעיה היא עצם השימוש בתלמידי חכמים לעבודה, ואין פה כלל ראייה לעניין יציאת תלמידי חכמים למלחמה.

וגם אם נעמיד את דברי הגמרא במלחמה ולא עבודות המלך, ובמלחמת מצוה ולא רק במלחמת רשות - מכל מקום אין כאן פטור לתלמידי החכמים מיציאה למלחמה, מכיון שכל הבעיה היתה בכך שאסא עשה זאת בכפייה על תלמידי החכמים, ולכן נענש.⁴

***

"רבנן לא צריכי נטירותא"

הכלל "רבנן לא צריכי נטירותא" מובא במסכת בבא בתרא (ז ע"ב):

רבי יהודה נשיאה רמא דשורא אדרבנן, אמר ריש לקיש: רבנן לא צריכי נטירותא (שמירה), דכתיב: אספרם מחול ירבון... וק"ו: ומה חול שמועט - מגין על הים, מעשיהם של צדיקים שהם מרובים - לא כל שכן שמגינים עליהם!?

רבי יהודה נשיאה הטיל מיסים על העם בשביל בניית החומה, וריש לקיש טען שחכמים אינם צריכים לשלם מס זה, כיון שהם אינם צריכים שמירה. מכח גמרא זו יש שטענו שגם לעניין גיוס לצבא תלמידי חכמים אינם צריכים להתגייס, שהרי אינם צריכים שמירה כלל ולכן לא מוטל עליהם לשאת בנטל השמירה על עם ישראל.

אך יש להקשות על דברי הגמרא, שהרי ראינו שיעקב אבינו ניזוק מהמלאך כשחזר בשביל פכים קטנים, ומכך למדה הגמרא בחולין (צא ע"א) שתלמיד חכם לא יצא יחידי בלילה. הרי לנו שגם רבנן צריכים נטירותא!

ואפשר לומר שהגמרא עוסקת במציאות שלא שכיח הזיקא, ולכן הם פטורים, כי במצב כזה הם באמת לא צריכי נטירותא. אך במציאות ששכיח הזיקא רבנן כן צריכי נטירותא ולכן במציאות כזו הם כן יחוייבו להשתתף עם כל הציבור.

⁴ תירוץ זה נכון גם לקושיה מאברהם אבינו, שאפשר לומר שמכיון שאברהם כפה את תלמידי החכמים לבוא עימו למלחמה, לכן נענש (אך אם אין כפייה על תלמידי החכמים אין בכך כל בעיה).

לקראת גיוס שנה ב' לצבא, חשבתי להביא כמה מן הטענות המרכזיות מדוע אין בני הישיבות צריכים להתגייס, ואולי אפילו מדוע אסור לגייס את בני הישיבות, ולהשיב עליהן.

כמבוא לדיון יש לדעת כי יש שני סוגי מלחמות. הראשונה זו מלחמת מצוה, כגון מלחמת שבעת עממים (כיבוש ארץ ישראל), מלחמת עמלק ומלחמת עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם, והשנייה זו מלחמת רשות, כגון מלחמה להרחיב גבול ישראל, להרבות בכבוד המלך וכו'.

מלחמת הרשות, כשמה כן היא - רשות, ואין חובה על כל ישראל להילחם בה. אך במלחמת מצוה כולם מחוייבים לצאת להילחם כמאמר הגמרא בסוטה (מד ע"ב): "במלחמות מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה".

המלחמות של ימינו, הן בגדר "מלחמת עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם", לכן למעשה אנו דנים במציאות של מלחמת מצוה.

***

"אנגריא בתלמידי חכמים"

אחד הטיעונים הגדולים של המתנגדים לגיוס תלמידי החכמים, הוא מהגמרא בנדרים ובסוטה. הגמרא בנדרים (לב ע"א) אומרת:

אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר: מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים? מפני שעשה אנגריא בת"ח, שנאמר: וירק את חניכיו ילידי ביתו, ושמואל אמר: מפני שהפריז על מדותיו של הקדוש ברוך הוא, שנא': במה אדע כי אירשנה; ורבי יוחנן אמר: שהפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה, שנאמר: תן לי הנפש והרכוש קח לך.

רואים מהגמרא שאחת מהאפשרויות לטעם שנענש אברהם שזרעו נשתעבד, היא מכיון שהוציא תלמידי חכמים למלחמה.¹

על פי זה אפשר לטעון, שלא רק שתלמידי החכמים פטורים מיציאה למלחמה, אלא אף אסור להוציא אותם למלחמה!

אמנם ראשית יש להעיר שאין ראייה זו מוכרחת, שהרי הגמרא הביאה עוד אפשרויות מדוע נשתעבדו בני ישראל במצרים, ואפשר שלדעות החולקות אין בעיה בהוצאת ת"ח למלחמה.²

דבר שני, קשה לטעון שאברהם נענש בגלל הוצאת תלמידי החכמים למלחמה, שהרי רואים במפורש בבראשית רבה (לך פרשה מג סימן ב), שהתנאים שיבחו את המעשה של אברהם על הריקת חניכיו ילידי ביתו.

אך גם אם נאמר שבאמת בגלל הוצאת תלמידי החכמים למלחמה נענש אברהם, למציאות שלנו טענה זו אינה נכונה כלל. שכן שם לא מדובר כלל על מלחמת מצוה כלשהי - לא מלחמת עמלק, לא מלחמת עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם³ ולא מלחמת כיבוש הארץ - ולכן נענש אברהם. אבל בנידון דידן, פשוט הדבר שאין זו ראייה נגד גיוס תלמידי החכמים בשעת מלחמת מצוה.

המקור הנוסף המדבר על אנגריא בתלמידי חכמים, במסכת סוטה (י ע"א):

¹ כך פירש רש"י בעבודה זרה (ב ע"ב ד"ה אנגריא), וכך פירש כאן הר"ן את המונח אנגריא.
² חוץ מהאפשרויות הנוספות שהגמרא הביאה שם, בנוסף לכך בהמשך הגמרא רבי אמי בר אבא אומר שרק אליעזר יצא עם אברהם, והוא שקול כנגד כל שלוש מאות ושמנה עשרה חניכיו ילידי ביתו של אברהם, ו'אליעזר' בגימטריה זה שלוש מאות ושמנה עשרה. ועל פי זה קשה, שהרי אם נענש בגלל הוצאת חניכיו ילידי ביתו, הרי על פי שיטה יצא רק אליעזר ואם כן מדוע יענש?

וצריך לומר שגם רבי אמי בר אבא חולק על רבי אלעזר שאמר שהסיבה שנענש אברהם זה מכיון שעשה אנגריא בתלמידי חכמים. אך יתכן שאינו חולק עליו, והטענה כלפי אברהם היתה שהוציא למלחמה את אליעזר שהיה ת"ח שדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים (יומא כח ע"ב), במקום להוציא למלחמה עבדים אחרים שלו (שיאנים ת"ח).
³ אמנם המטרה היתה הצלת לוט, אבל הוא לא מוגדר כישראל.

לפי זה, במציאות של מלחמה ואויבים מבית ומחוץ, ברור שזה בגדר של שכיח היזיקא, ולכן מהצד הזה ברור שגם תלמידי החכמים במצב כזה יצטרכו להתגייס לצבא.

ה'עיון יעקב' מתרץ באופן אחר את השאלה הנ"ל, ומחלק בין מזיקים לאויבים. באמת תלמידי החכמים צריכים שמירה ממזיקים, ועל כך דיברה הגמרא במסכת חולין, אך מאויבים אין ת"ח צריכים שמירה.

אך תירוץ העיון יעקב נראה דחוק, שהרי אנו רואים בעינינו שתלמידי החכמים ניזוקים גם מאויבים! וכמו שכתב בחריפות **הרב שלמה יוסף זיון** (בחוברת שהוציא תחת השם 'אחד הרבנים'):

רבנן לא צריכי נטירותא? רבונו של עולם, כלום מותר לסמוך על הנס במקום של סכנת נפשות ממש ולומר שאין רבנן צריכים שמירה? וחברון של תרפ"ט תוכיח, כלום לא נפלו לפני בני עוולה צעירים קדושים וטהורים, כזוהר הרקיע מזהירים מבחירי הישיבה וחכמיה, במטותא מיניכו רבנן, הקדושים ההם היו צריכי נטירותא או לא היו צריכי נטירותא?... ואם אמרו על נטירותא של בניין חומה וכיוצא, ובזמנים רגילים, במטרת שמירה מפני שונאים העלולים לבוא מה זה עניין לזמן של סכנת נפשות ולחובה של מלחמת מצוה? הגיעו בעצמכם: הנה יצאה הוראה מ'משמר העם' להדביק את השמשות של כל החלונות ביד או נייר משום סכנת הפצצה. כלום יעלה על הדעת שתלמידי חכמים לא יעשו כזאת בטענה ש'רבנן לא צריכי נטירותא'? כלום היה אף מי שהוא מהעוסקים בתורה שהשתמשו ממילוי הוראה זו? ולמה עזבו תלמידי החכמים, יחד עם שאר אחינו בני ישראל את שכונת-הספר הנפגעות מיריות הצלפים ולא השתמשו בסגולה זו של 'רבנן לא צריכי נטירותא'? וכי רק בשביל זה בלבד שבמקרים אלה אי אפשר לסמוך על אחרים? וכי זוהי דעת התורה? ולמה איפה להשתמש שלא בזמנה ושלא במקומה באמרה זו של 'נטירותא', שכשהיא לעצמה, בזמנה הנכון ובמקומה המתאים, היא פנינה נחמדה.

החזון איש (י"ד סימן קנא), תירץ את הסתירה בגמרא כך: באמת אין לסמוך על הנס, ולכן **רבנן צריכים נטירותא**, אך למרות שצריכים נטירותא, **אינם צריכים לשלם על הנטירותא**.

מכך נובע שבעיר שכולם ת"ח באמת כולם יצטרכו לשלם על הוצאות החומה, מכיון שאין מי שישלם והם מחויבים לדאוג לשמירתם ובטחונם.

הוא מסביר זאת ואומר, שכיון שרבנן אינם עוסקים בהשגת ממון אלא עוסקים בתורה, לכן הם פטורים ממס, ועל אותה דרך יש לפטרם מהתשלום לחומה. והמשיך החזון"א וכתב, שאין לקחת מהם ממון כיון שתורתן מגנת עליהם ממקרי הטבע כי יש להם רמת ביטחון ואמונה גבוהה בהקב"ה, ולכן ראוי לפטורם מתשלום החומה.

את דברי החזון"א אפשר להסביר בשתי דרכים:

א. מכיון שתלמידי החכמים אינם משיגים ממון, לכן למעשה מי שראוי יותר שישלמו הם אלה שכן משיגים ממון ורודפים אחריו יום יום, ומכיון שיש להם ממון לשלם לעומת תלמידי החכמים שממונם מועט, לכן ראוי שתלמידי החכמים יפטרו מלשלם.

ב. מכיון שתלמידי החכמים מוגנים בזכות לימודם וביטחונם בהקב"ה (ואפשר שגם מגנים על הסובבים אותם⁵), לכן הם מצדם כבר "שילמו את המס"⁶, ולכן הם פטורים מתשלום ממוני לבניית החומה.

על פי שתי הדרכים נראה לכאורה שלמעשה תלמידי החכמים יהיו פטורים מלהתגייס לצבא. אך באמת נראה להפך, שלפי שתי הדרכים לענין הגיוס לצבא אין מקום לפטור ת"ח:

על פי ההסבר הראשון בחזון"א, הרי כל הסיבה לפטור כאן הוא בגלל הפער הממוני בין הת"ח להמון העם, אבל לענין הגיוס אין כאן צד ממוני, ומדובר בהתגייסות פיזית, כלומר צריך את האדם עצמו לצורך השמירה ולא את ממונו, ולכן אין כאן סיבה לפטור אותו מחובת הגיוס.

על פי ההסבר השני, תלמידי החכמים פטורים מכיון שהם ממלאים את חובם כבר בעצם היותם בעיר. אך גם טענה זו אינה שייכת לענייננו, ונסביר זאת:

כתב בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סימן תשנב):

בנידון דידן הבעלי בתים אומרים אין אנחנו צריכין שומרים כי עניים אנחנו והחכמים צועקים לאמר תעמידו שומרים והם בעצמם מודים דבעו נטירותא היש מן הדין או כן הסברא שיכופו את הבעלי בתים להעמיד שומרים ולא יסייעו עמהם ולכופו אותם? על כיוצא בזה לא אמרה אדם מעולם, ואי אמרה לא צייתין ליה, כי לקתה מדת הדין... אבל אם הם מודים דבעו נטירותא וצועקים לאמר תעמידו שומרים הדבר ברור אצלי דחייבים לסייע עמהם דהודאת בעל דין כמאה עדים...

הרדב"ז מסביר שכאשר החכמים רוצים שמירה וחוששים בעצמם, במציאות כזו גם הם יצטרכו להשתתף בהוצאות השמירה. כל מה שפטרו אותם הוא כאשר הם אכן לא חוששים ולא רואים צורך בשמירה, אך כאשר יש בהם פחד וחשש הם אינם פטורים.

אם כך מה שאמרנו לעיל שעל פי ההסבר השני תלמידי החכמים פטורים מכיון שהם ממלאים את חובם כבר בעצם היותם בעיר - כל זה במציאות שאינם חוששים כלל, אך אם יש בהם חשש גם הם יצטרכו לשלם ולהשתתף עם הציבור!

ואין לומר שעל פי החזון איש מכיון שיש להם שמירה מהקב"ה הם פטורים למרות שחוששים בעצמם ורוצים שתהיה שמירה, שהרי החזון איש עצמו כתב בתוך דבריו שם:

כי השגחתו יתברך הוא לפי מידת הביטחון שאדם משליך יהבו על בוראו יתברך, והלכך ראוי תלמיד חכם לפוטרו מנטירותא, ולהטיל את החומה על שאר בני העיר.

החזון איש מדגיש שרמת ההשגחה והשמירה היא לפי כמות הביטחון של האדם שהקב"ה יציל אותו מנזקים ופגעים. אם כך, במציאות שהת"ח עצמם אינם מרגישים בטוחים וחוששים לחייהם ורוצים מצד עצמם שמירה, כלומר שרמת הביטחון שלהם אינה גבוהה, במצב שכזה גם רמת שמירת הקב"ה עליהם תרד⁷, ולכן גם הם יחוייבו להשתתף בהוצאות.

על פי זה, רוב לומדי התורה בימינו לא יפטרו מגיוס, שהרי ברור שללא מציאותו של הצבא רוב תלמידי החכמים היו חוששים לחייהם, ובמציאות כזו גם הם צריכים להשתתף בחלק מהשמירה⁸. ולכן למעשה על פי שתי הדרכים בהסבר החזון איש, אין ראייה מדברי הגמרא שיש פטור לת"ח מגיוס לצבא, ואדרבה נראה מכאן שעליהם להתגייס.

אם כן ראינו שתי טענות מרכזיות מדוע בני הישיבות פטורים מגיוס לצבא, והסברנו מדוע נראה שאין בטענות אלו ממש על מנת לפטור לגמרי את בחורי הישיבות מהצבא.

שנזכה לקדם את עם ישראל מכל מקום בו נפעל.

⁵ ראה בגמ' בתענית (כא ע"ב), שם רואים במפורש שתלמידי חכמים מגנים על סביבתם.

⁶ לא יתכן שיטענו שפטורים כלל מחומה מכיון שאמרנו לעיל שאסור להם לסמוך על הנס והם חייבים גם מצד עצמם את החומה ולכן מה שהם יכולים לטעון זה שמצדם הם כבר "שלמו את חובם לחברה", כלומר הם מצדם מוגנים ולכן העיר עצמה יותר מוגנת ולכן הם מצדם פטורים מלשלם את דמי ההגנה שהם צריכים לשלם על בניית החומה, שמצדם הם כבר נתנו את הצד שלהם להגנת העיר.

⁷ וכל שכן גם רמת השמירה שהסביבה מקבלת בזכותם.
⁸ נפקא מינה לאחד שלא חושש כלל וכלל, וגם כאשר יש מלחמה וטילים הוא ממשיך ללמוד תורה ולא נכנס לממ"ד או נוקט אמצעי הגנה, שאולי באמת הוא יהיה פטור (אך זו כבר בעיה אחרת בכך שמסכן עצמו כאשר שכיח היזיקא...).

יישר כח לאיתמר מלאכי מכיתת רה"י הרב פרידמן, שענה נכונה על החידות של פרשת פקודי:

נשיא - "ונשיא בעמך לא תאור" (כב ע"ב).

מלך - "שום תשים עליך מלך" (מה ע"ב).

חכם - נאמר על ר' דוסא בן הרכינס "מפני שחכם גדול היה" (טז ע"א).

משיח - פר העלם דבר (ח ע"ב).

כהן גדול - קל וחומר מאיסור אלמנה לכהן גדול לאיסור מחזיר גרושתו (טו ע"ב).

שר - "נער הייתי גם זקנתי" - שר העולם אמרו (טז ע"ב).

נביא - "על מדוכה זו ישב חגי הנביא" (טז ע"א).

ריש גלותא - "אמר ליה ריש גלותא לרב הונא.." (סא ע"א).

מלאך - רש"י ד"ה שר העולם (טז ע"ב).

שליח - רש"י ד"ה שמעת מינה (כג ע"ב).

***

חידות לפרשת ויקרא: מצא באיזה הקשר במסכתנו מובאות המילים המודגשות מתוך פסוקי המגילה:

א. "...ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" (ט, כב).

ב. "ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו יעשו עץ גבה חמישים אמה" (ה, יד).

ג. "ליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר" (ה, טז).

ד. "...עשה משתה לכל שריו ועבדיו חיל פרס ומדי..." (א, א).

ה. "ויאמר לה המלך מה לך אסתר המלכה ומה בקשתך עד חצי המלכות וינתן לך" (ה, ג).

ו. "והחודש אשר נהפך להם מיגון ושמחה, ומאבל ליום טוב..." (ט, כב).

ז. "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו" (ה, ט; יא).

בונוס: מצא באיזה הקשר במסכתנו מובאות כל אחת מן המילים בפסוק: "כטוב לב המלך ביין" (א, י).

את התשובות יש לשלוח למספר 054-4972575. העונה הראשון על החידות יזכה בתוספת 10 נקודות במבחן הבקיאות הבא!

רשימת ציון

קרבן פסח

דוחה טומאה, מפני שזו מטרות: 'הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה שלא בא מתחילתו אלא לאכילה'. למה נשתנה הפסח בכך?

למה דוקא קרבן פסח נאכל באופן ציבורי, בחבורה? יב.

למה קרבן פסח דינו כקרבן יחיד לענין ההקרבה האישית, אך דינו כקרבן ציבור לענין שדוחה טומאה וכיו"ב?

יג.

מדוע רק לקרבן פסח יש תשלומין בפסח שני?

יד.

הרמב"ם בסוף הלכות קרבן פסח (י, טו) מבאר כמה דינים שבהם שוה פסח ראשון לפסח שני, וכמה דינים שבהם הוא שונה ממנו. וצריך להבין מדוע דווקא לדברים הללו פסח שני זהה לראשון ובדברים האחרים שונים מן הראשון?

טו.

מדוע לענין דינים מסוימים יש הבדל בין פסח שבא בטומאה לפסח שבא בטהרה, כגון מה שכתב הרמב"ם (שם, ה"א) "השובר עצם בפסח טהור הרי זה לוקה שנאמר ועצם לא תשברו בו, וכן נאמר בפסח שני ועצם לא תשברו בו, אבל פסח שבא בטומאה אם שבר בו עצם אינו לוקה, מפי השמועה למדו לא תשברו בו בטהור ולא בטמא?"

טז.

מדוע כל הקרבנות דמן נזרק, וקרבן פסח דמו נשפך?

יז.

מדוע קרבן פסח נאכל על השבע?

יח.

מדוע "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת" (זבחים ב' ע"א)? למה דוקא בפסח וחטאת דרישת הלשמה פוסלת את הקרבן יותר משאר הקרבנות?

יט.

מקובל בידינו שהקרבן הראשון שעם ישראל יקריב כשתתחדש עבודת הקרבנות הוא קרבן פסח. מדוע דוקא קרבן זה?

כ.

בשבעות הבאים אי"ה ננסה לבאר את הרעיון המרכזי של קרבן פסח בתוך המהלך הכללי של יציאת מצרים ומתן תורה, וליישב שאלות אלו.

בשבעות הבאים, לקראת חג הפסח הבעל"ט, נעסוק במדור זה אי"ה בעניני קרבן הפסח, בתפילה שנזכה עוד השנה להקרבתו בבית הבחירה. לפני הצגת הרעיון המרכזי נציג כמה שאלות בדיני קרבן פסח:

א. מדוע כדי ליצור את עם ישראל ולתת לו את התורה, היה צורך בכל התהליך הממושך של הירידה למצרים, העבודות הארוכה, המאבק הממושך מול מצרים, עד היציאה לחירות?

ב. למה דווקא המצה והחמץ נבחרו להיות הסמלים של הזיכרון ההיסטורי של יציאת מצרים?

ג. למה דווקא בפסח מודגשת מצות חינוך הבנים - 'והגדת לבנך'?

ד. למה ניסן הוא ראש החדשים, ומאיך בתשרי יש גם מימד של ר"ה?

ה. מהו הקשר בין ברית מילה לקרבן פסח שהן מצוות העשה היחידות שיש בהן כרת, וכן יש חומרא מיוחדת בפסח ש'כל ערל לא יאכל בו'?

ו. למה רגע לפני יציאת מצרים הדבר החשוב הוא לשחוט שם, ולמרוח את דמו על המשקוף?

ז. מהו הקשר הרעיוני בין מריחת הדם הנ"ל לבין מצוות מזוזה?

ח. מה הקשר בין העבודה זרה, לה עבדו המצרים, לבין הקרבת הקרבנות, שהרי משה אומר 'הן נזבח את תועבת מצרים (יראת מצרים - רש"י) לעיניהם ולא יסקלוננו, כלומר שאחרי השחרור מהשעבוד יש לזבוח את הע"ז, את התועבה, של המצרים, ויש להבין מדוע?

ט. מדוע מודגש בתורה דווקא ביציאת מצרים עניין האכילה, הן אכילת מצה והן אכילת הקרבן, וגם מודגש עניין האכילה בחיפזון?

י. למה קרבן פסח לא מופיע בפרשיות הקרבנות, רק בפרשת בא?

יא. במשנה בפסחים (עו ע"ב) מבואר, שבכל הקרבנות רק ההקרבה נדחית מפני הטומאה ולא האכילה ואלו בקרבן פסח גם האכילה

